กระบวนการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา ศึกษาจากกฎหมายตราสามดวง

Examination of Truth Procedure in Criminal Case Studied from The Code of Three Great Seals

โดย

พงษ์นรินทร์ ศรีประเสริฐ

Mr. Pongnarin Sriprasert

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2549

ISBN 974-9730-92-5

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะนิติศาสตร์

วิทยานิพนธ์

ของ

นายพงษ์นรินทร์ ศรีประเสริฐ

เรื่อง

กระบวนการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา ศึกษาจากกฎหมายตราสามดวง

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิติศาสตรมหาบัณฑิต

เมื่อ วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2549

ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์

(ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ศาสตราจารย์ แสวง บุญเฉลิมวิภาส)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ กฤษฎา บุณยสมิต)

กรรมการวิทยานิพนธ์

(พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒย์ เกษมศรี)

กรรมการวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ปรกติ)

บทคัดย่อ

กระบวนการตรวจสอบค้นหาความจริงในคดีอาญาเป็นหัวใจหลักในการดำเนินกระบวนพิจารณาความอาญาเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานศาลจะได้พิจารณามาตรการลงโทษ หรือแก้ไขเยียวยาที่เหมาะสมได้อย่างถูกต้องต่อไปการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ซึ่งใช้ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) มีลักษณะเป็นการต่อสู้แข่งขันระหว่างคู่ความในคดี บทบาทสำคัญในการพิสูจน์ความผิดอยู่กับโจทก์และจำเลย ศาลจะวางตัวเป็นกลางคอยควบคุมมิให้คู่ความเอาเปรียบซึ่งกันและกันเหมือนในคดีแพ่ง ดังนั้นการพิจารณาชี้ขาดว่าฝ่ายใดถูกหรือผิดมิได้อยู่ที่การนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความจริง แต่สำคัญอยู่ที่ว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้ปฏิบัติตามภาระการพิสูจน์ที่ศาลวางไว้ได้ครบถ้วนกว่ากันในขณะที่การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ซึ่งใช้ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ระบบไม่เน้นการต่อสู้ระหว่างคู่ความ แต่เป็นภาระหน้าที่ของศาลที่จะค้นหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานต่างๆทั้งที่คู่ความนำมาเสนอต่อศาล หรือศาลเห็นสมควรเรียกมาสืบเองเมื่อเห็นสมควร เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงแท้ ศาลจะทำการสืบพยานและถามพยานเองได้อย่างอิสระ ทั้งนี้ไม่ว่าพยานนั้นจะเป็นคุณหรือโทษต่อคู่ความฝ่ายหนึ่งก็ตาม

ในกระบวนวิธีพิจารณาความอาญาของไทยซึ่งนำระบบประมวลกฎหมายตามระบบของ Civil Law มาใช้นั้น พบว่ามีบทบัญญัติให้อำนาจศาลในการตรวจสอบค้นหาความจริงไว้หลายมาตรา เช่น ทั้งที่เป็นคำร้องของคู่ความตามมาตรา 228 หรือดุลยพินิจของศาลเองตามมาตรา 228 ,229 ,235 หรืออำนาจศาลในการเรียกสำนวนจากพนักงานอัยการมาประกอบการวินิจฉัยเมื่อสืบพยานเสร็จตามมาตรา 175 และการรับฟังพยานหลักฐานของศาลตามมาตรา 226 ก็ได้ให้อำนาจแก่ศาลหรือผู้พิพากษาในการที่จะรับฟังพยานหลักฐานใดๆ ก็ได้ นั่นเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยนำวิธีการค้นหาความจริงตามระบบ Civil Law มาใช้ (ระบบการค้นหาความจริงในเนื้อหา) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติในชั้นพิจารณา ศาลกลับไม่กระตือรือร้นในการค้นหาข้อเท็จจริง แต่กลับวางตัวเฉยโดยสิ้นเชิง โดยปล่อยให้เป็นหน้าที่ของคู่ความในการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล ยิ่งในมาตรา 173/1-173/2 ที่บัญญัติให้ศาลมีอำนาจกำหนดให้มีวันตรวจพยานก่อนวันนัดสืบพยานก็ได้นั้น ยิ่งเป็นการทำให้ศาลผลักภาระหน้าที่ในการพิสูจน์พยานหลักฐานให้กับคู่ความ ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีอาญาผิดเพี้ยนไปจากเดิม อันจะทำให้สิทธิเสรีภาพของคู่ความอยู่ในความรับผิดชอบของคู่ความเอง มิใช่เป็นการคุ้มครองสิทธิของคู่ความในกระบวนพิจารณาความแต่อย่างใด ทั้งนี้ เนื่องมาจากการที่นำหลักความคิดในระบบ

กล่าวหามาใช้ปะปนกับหลักการตรวจสอบความจริงในเนื้อหา ทำให้การตีความและวิธีปฏิบัติของศาลผิดเพี้ยนไปและไม่สอดคล้องกับเป้าหมายในการดำเนินคดีอาญาที่แท้จริง

จากการศึกษากฎหมายตราสามดวง พบว่ากระบวนการตรวจสอบความจริงในคดีตามกฎหมายตราสามดวงมีการบัญญัติวิธีการตรวจสอบที่แตกต่างไปจากปัจจุบัน แต่ให้ความสำคัญในการค้นหาความแท้จริงของพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของศาลโดยตรง การบัญญัติกฎหมายใช้การหาเหตุผลจากข้อเท็จจริงย่อยไปหาหลักทั่วไปในรูปแบบที่เป็นบทสรุปเฉพาะกรณีๆ ไป ทั้งนี้กฎหมายตราสามดวงสามารถแบ่งองค์ประกอบได้เป็น 3 ประการ คือ พระธรรมศาสตร์ พระราชศาสตร์ และพระราชนิติศาสตร์ การวิจัยนี้จะศึกษาเฉพาะกระบวนการตรวจสอบความจริงในกฎหมายวิธีพิจารณาความ(วิธีสบัญญัติ)ในพระธรรมศาสตร์ หลักอินทภาษ พระธรรมนูญ พระอัยการลักษณะตุลาการ พระอัยการลักษณะรับฟ้อง พระอัยการลักษณะพยาน พระอัยการลักษณะอุทธรณ์ การพิสูจน์ดำน้ำลุยเพลิง โดยกฎหมายทุกบทมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันทั้งสิ้น

พระธรรมศาสตร์เป็นกฎหมายหลักในการปกครองและการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี เพื่อรักษาซึ่งความสงบเรียบร้อยในสังคม กฎหมายใดจะมาขัดต่อพระธรรมศาสตร์มิได้ เน้นหลักธรรมอคติ 4 ประการ เพื่อเป็นหลักให้ผู้พิพากษาและตุลาการใช้ปฏิบัติในการพิจารณาคดีทุกครั้ง พร้อมทั้งมูลคดีแห่งผู้พิพากษาและตุลาการ 10 ประการ เป็นกฎหมายแม่เกี่ยวกับอำนาจศาลและวิธีพิจารณาความ และมูลคดีวิวาท 29 ประการอันกำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่เกิดกรณีพิพาทต่อกัน หลักอินทภาษเป็นประกาศอันศักดิ์สิทธิ์ที่ตุลาการต้องถือปฏิบัติในเรื่องของจริยธรรมในการไต่สวนและตัดสินคดีความของตุลาการอันต้องถือควบคู่ไปกับพระธรรมศาสตร์ ขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาความอันได้แก่ เผชิญ พิสูจน์ ปรับ เหตุผลของการพิสูจน์ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การอุทธรณ์กรณีตุลาการตัดสินคดีโดยไม่ชอบอันต่างจากการอุทธรณ์ในกฎหมายปัจจุบัน

การศึกษากระบวนการตรวจสอบความจริงในคดีตามกฎหมายตราสามดวง จะทำให้ทราบว่าในสมัยโบราณดำเนินกระบวนการค้นหาความจริงในคดีอย่างไร มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันแต่ละองค์กรในกระบวนการยุติธรรมอย่างไร บทบาทของผู้พิพากษาตุลาการในกฎหมายตราสามดวงกับการค้นหาความจริงเป็นเช่นไร และแตกต่างจากกระบวนการตรวจสอบความจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบันหรือไม่ นอกจากนี้จะทำให้ทราบเข้าใจแนวความคิด เหตุผล รากฐานในกฎหมายตราสามดวงที่สะท้อนมาถึงกฎหมายปัจจุบัน และเข้าใจบริบทของสังคม ศาสนา จารีตประเพณี ภูมิปัญญาของคนไทยโบราณได้ดีขึ้น